

Susan Watkins: Politik och pandemi

[Ur [New Left Review](#), nr 125, september/oktober 2020. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Hur ska vi tänka om de politiska följdverkningarna av coronaviruskrisen? I *Foreign Affairs'* sommarnummer gav Francis Fukuyama – efter att ha skisserat en framtid av utdragen kris – en alternativ bild: pandemin hade avslöjat populisternas demagogi och inkompetens och visade på fördelarna med proffsighet och expertis. Bolsonaro befann sig i svårigheter medan Trump inte hade lyckats leda. I motsats till detta hade Merkel lyckats imponerande bra. Covid-19 kanske ”sticker hål på den populistiska bölden”, sa Fukuyama till BBC, eftersom ”det finns ett samband mellan att vara populist och lyckas dåligt”. Resonemanget togs upp av Gideon Rachman på *Financial Times*, under rubriken ”Coronavirus skulle kunna döda populismen”. Trump och Bolsonaro hade visat sin oförmåga att se verkligheten, medan Merkel hade haft en utmärkt kris, tyckte Rachman. På det hela taget ”har liberaler goda skäl att ha förhoppningar”. *Washington Posts* Ishaan Tharoor stämde in i kören: Merkel, den ”ultimata antipopulisten” hade trätt fram som en politisk hjältinna, medan Trump och Bolsonaro hade lett det västra halvklotets värst drabbade länder. Under deras styre ”rusade antalet bekräftade fall i höjden, medan allmänhetens stöd till presidenterna rasade”.

Kloka experter garderar sina gissningar, och det här var inget undantag. Men klarar sig deras påstående i ett globalt perspektiv? Inte empiriskt. Siffrorna för Covid-19 är i allmänhet otillförlitliga och sällan jämförbara. Totalsiffror pekar bara ut de största av de värst drabbade länderna. Ett mer meningsfullt måttvärde är dödsfall per capita, och här är USA och Brasilien ingalunda de värst drabbade. Peru – som styrs av en mitten-högerregering – har ett högre dödstal än båda, 1.028 döda per miljon. Därefter kommer det liberalt styrda Belgien (884) och Bolivia (721) under Áñez, en högerpolitiker från den så kallade Demokratiska sociala rörelsen. Alla tre har högre dödssiffror per capita än Bolsonaros Brasilien (707), medan Chile (698) under högerplutokraten Piñera, det PSOE-ledda Spanien (696) och Ecuador (687) under Morenos mitten-vänsterregering samtliga har lyckats sämre än Trumps USA (645) och Storbritannien under Tory (638).¹

Även begreppsmässigt förbiser kopplingen mellan ideologisk ståndpunkt och epidemiologisk kompetens och (önskade) valresultat – ”att vara en populist och lyckas dåligt” – de komplicerade orsakerna till Covid-19:s olika effekter. Viruset verkar i svindlande ojämlika samhällslandskap, inom ramen för ett hierarkiskt mellanstatligt system, med enorma nationella skillnader vad gäller medicinska, sociala och administrativa resurser, och med en allmän folkhälsa som skiljer sig på grund av privilegier som har samlats och byggts upp under generationer. Med sitt ursprung i Hegels historietradition godkänner Fukuyama åtminstone en del av detta. När det handlar om att formulera frågor om politik och pandemi erbjuder den radikal delen av denna tradition, från Hegel via Marx och Gramsci till forskarna på *Annales* och där bortom,² en del välavvägda begreppsmässiga verktyg som vi kan börja med. En fri anpassning av deras uppfattningar om händelsen, det kritiska

1 Data från Johns Hopkins University. Siffrorna för överdödlighet per capita är en mer talande indikator eftersom den inte är beroende av Covid-tester, men de finns inte tillgängliga för många av de värst drabbade länderna.

2 Mike Davis, ”[Taking the Temperature of History: Le Roy Ladurie’s Adventures in the Little Ice Age](#)”, *NLR* 110, mars–april 2018.

ögonblicket och den långsiktiga utvecklingen (*longue durée*) kan göra det möjligt för oss att bedöma samspelet mellan pandemins yttre ”händelse”, de nationella och mellanstatliga politiska kritiska ögonblicken och den bakomliggande världskapitalistiska ekonomins konkurrensdynamik. Det kritiska ögonblickets karaktär och de krafter som verkar, kommer att hjälpa till att avgöra hur händelsen tas emot och vilka effekter den får, medan chocken från själva händelsen – och svaren på den – också kan hindra, skjuta upp, avleda eller förstärka och skynda på befintliga trender.

Hoppet är att en sådan tolkning kan ge en mer nyanserad bild av Covid-19:s politiska följdverkningar än Fukuyamas enkla alternativ kaos eller liberal kompetens. Att tänka historiskt på pandemins effekter innebär också att reflektera över vår egen tidsmässiga ställning i den. De första länder som brottades med virusets början tidigt i våras – Kina, Italien, Iran – visste väldigt lite om vad de stod inför. I slutet av sommaren 2020 var fakta mycket klarare. Men de politiska efterverkningarna 2021 och därefter kommer framförallt att formas av den hotande globala skuldskrisen, som vi bara har allmänna antydningar om. Så anteckningarna nedan är strängt provisoriska, bara bokmärken från nutiden när vi sveps fram på historiens ström.

1

Ta Peru: varför har det gått så dåligt där? Även om det är ett av de rikare länderna i Anderna har det haft en av de lägsta sociala utgiftsnivåerna. Ekonomin domineras av utländska gruvjättar som gräver ut koppar, guld, zink och kolväten ur bergen och Amazonas djungel, och denna sektors nedgång i samband med Kinas minskande tillväxt sedan 2014 har lett till en lågkonjunktur. Den peruanska fiskeindustrin har decimerats av klimatförändringar. Allt detta styrs av en kleptokratisk elit som satte stopp för det senaste allvarliga försöket till reformer på 1970-talet. Peru har en av de högsta andelarna informella arbetare i Latinamerika, omkring 80% av arbetsstyrkan, varav många skrapar ihop sitt livsuppehälle på gatorna i Lima, och landet har också en av de högsta förekomsterna av tuberkulos i regionen. Den nuvarande presidenten Martín Vizcarra är före detta guvernör för en av de glesast befolkade gruvstaterna, och rekryterades 2016 som vicepresident åt en av landets politiker av den gamla skolan, Pedro Pablo Kuczynski. Med en bakgrund i Oxford, Princeton, Världsbanken, Wall Street, privat kapital – med Fukuyamas ord en yrkesman – och tidigare anklagad för att ha avlett kapital till ett amerikanskt oljebolag, drogs Kuczynski tillsammans med den korrumpierade familjen Fujimori in i Odebrechtskandalen, och tvingades 2018 avgå, vilket kastade in Vizcarra i presidentpalatset. När hans försök att få igenom en lag mot korruption blockerades av den Fujimoridominerade kongressen, utlyste Vizcarra ett val, som i januari 2020 gav upphov till ytterligare en fientlig, djupt splittrad kongress.

Perus svar på Covid-19 kom alltså mot bakgrund av en maktkamp inom eliten. Vizcarras instinkt var att följa de internationella institutionernas diktat. När Bruce Aylward, en hög kanadensisk tjänsteman på WHO, i slutet av februari återvände från Wuhan, hade han tillrätt resten av världen att ”lära av Kina”, där hårda nedstängningar med framgång bromsade spridningen.³ Den 15 mars införde Vizcarra Latinamerikas första nedstängning: obligatorisk allmän karantän som övervakades av säkerhetsstyrkorna, där folk bara tilläts lämna sina hem för absolut nödvändiga ärenden, skolor stängdes, gränserna stängdes, och utgångsförbud infördes nattetid i städerna. I linje med Internationella valutafondens (IMF:s) ortodoxi var Perus socialförsäkringssystem magert. Kaotiska scener följde, då miljontals människor i Lima förnekades möjligheter att arbeta, och lämnades

3 ”WHO Says China Actions Blunted Virus Spread, Leading to Drop”, *Bloomberg*, 24 februari 2020.

hungriga och utan pengar. Många började ta sig till sina hemstäder i bergen, bara för att hindras av kravallpolisen, som avfyrade tårgas och tvingade tillbaka dem till slummen. Landets justitieombudsman rapporterade mer än 300 protester mellan mars och maj 2020, när antalet Covid-fall ökade snabbt.

Pressad tillkännagav Vizcarras regering program för överföring av kontanter till fattiga familjer. Men Perus databas över hushåll med låg inkomst var en av de sämsta i regionen, och täckte mindre än en femtedel av landets barn⁴ När regeringen öppnade en webbplats för att låta peruaner registrera sig själva för hjälp, så kraschade den under trycket från 16 miljoner ansökningar. Programmet för överföring av kontanter kom inte igång förrän i maj, men sedan blev de långa köerna för att hämta kontanter själva smitthärdar. Peru upplevde således en dubbel våg av fall, först i maj och sedan en större våg i augusti, samtidigt som dödsfallen stadigt ökade under hela sommaren. Gruvkonglomeraten hade inte alls brytt sig om nedstängningen, och fortsatte sin produktion eftersom den internationella osäkerheten pressade upp världspriset på guld och silver. Gruvorna blev själva smittspridare av Covid, vilket ledde till beväpnade sammandrabbningar mellan säkerhetsvakter och infödda bybor som saknade båda mat och medicin. Vid denna tidpunkt var kyrkogårdarna övervämmade, sjukhusen på randen till sammanbrott och hundratals oersättliga sjukvårdsarbetare hade dött.

2

Här visade sig erfarenheterna från de vänsterledda latinamerikanska länder som hade försökt utnyttja Kinas varuboom till att utveckla omfattande program mot fattigdom – Bolivia, Brasilien, Argentina, Venezuela, och i viss mån Ecuador – vara en klar fördel. Det politiska läget i Brasilien var en frenetisk reaktion mot dessa erfarenheter, först under ledning av en person från den traditionella eliten, Michel Temer, tillsammans med den höga politiska statsåklagaren Sérgio Moro, och sedan av den vilda yttersta högermannen Bolsonaro, som utnyttjade den Chicagoutbildade förvaltaren av investeringsfonder, Paulo Guesdes.⁵ Men till skillnad från Peru kunde Brasiliens svar på krisen förlita sig på det sociala skyddssystemet Bolsa Familia och andra program, som under ett decennium hade byggts upp av Arbetarpartiets (PT) regeringar under Lula och Dilma. I slutet av mars lyckades PT:s grupp i kongressen driva igenom ett Covid-19-nödprogram för överföring av kontanter, omkring 110 dollar per månad, en basinkomst som stöd till alla brasilianare med mindre än hälften av minimilönen.

Den första utlämningen var kaotisk. Trots att antalet infekterade rusade i höjden, måste regionala kontor som hade stängts på grund av pandemin öppnas igen. Samtidigt hade Brasiliens mäktiga regionala regeringar agerat utan Bolsonaro och utlyst undantagstillstånd och stängt skolor. Antalet

4 Perus program för överföring av kontanter nådde bara 18% av barnen (definierat som under 18 år), jämfört med 48% i det system som byggdes upp under Evo Morales i grannlandet Bolivia, ett fattigare land. Se den utmärkta jämförande studien från ECLAC om införandet av social skyddspolitik mot Covid-19 i 10 latinamerikanska länder, av Merike Blofield, Cecilia Giambruno och Fernando Filgueira, "Policy Expansion in Compressed Time", ECLAC Social Policy Series, nr 235, Santiago 2020. I slutet av augusti nådde Perus socialtjänst fortfarande bara 60% av de informella arbetarna, med hjälp som bara motsvarade 20% av landets fattigdomsgräns, jämfört med 71% av fattigdomsgränsen i Brasilien.

5 En politisk reaktion som kombinerade det moderna med "det äldsta av det äldsta", som Roberto Schwarz hade varnat: "[Neo-Backwardness in Bolsonaro's Brazil](#)", NLR 123, maj-juni 2020. Bolsonaros barnsliga poseringar när pandemin slog till beskrevs i svidande detalj av Mario Sergio Conti, "[Pandemonium in Brazil](#)", NLR 122, mars-april 2020.

nya fall nådde en höjdpunkt i juli och började sedan sjunka. Dödsfallen hade från och med juni planat ut och började minska.⁶ Men det politiska resultatet blev till Bolsonaro's fördel. I och med programmet för överföring av kontanter började fattigdomsnivåerna sjunka under pandemin och Bolsonaro's opinionssiffror bland fattiga ökade med 10%. Regeringen tänker utnyttja detta, och planerar att befästa de befintliga PT-programmen till ett permanent program med basinkomst för informella arbetare med låg inkomst, Renda Brasil, som Bolsonaro kommer att ta åt sig äran för – även om den hotande skuldskrisen och det stränga utgiftstak som Temers regering genomdrev 2017 fortfarande kan äventyra det. Hittills har förhoppningarna om att ”populistisk inkompetens” kommer att leda till ett misslyckande i Brasilien långtifrån förverkligats.

3

Precis som i Peru ledde även i Indien iveren att följa expertisen à la Fukuyama – att tillämpa den senaste globala politiska modellen utan att först tänka igenom landets sociala behov och verklighet – till en katastrof. Politiskt hade Modi stärkt sitt grepp med en andra jordskredsseger 2019, trots att tillväxttakten hade sjunkit när internationella investerare visade sitt missnöje med hans ekonomiska resultat. Till skillnad från Brasilien backades yttersta högerns styre här upp av ett hårt disciplinerat kader- och massparti, RSS, som hade dragningskraft utanför de godsägare/brahminstrukturer som Nehrus Kongressparti traditionellt hade litat till.⁷ Men Modis rad av antimuslimska lagar, som lanserades i december 2019 när viruset redan cirkulerade i grannlandet Kina, orsakade landsomfattande protester och en ockupationsrörelse på Delhis gator. Vare sig det var en auktoritär reflex, konkurrens med Beijing eller ett försök att visa utländska investerare att han hade kontrollen, så införde Modi den 24 mars, med bara 4 timmars varsel, en nationell nedstängning av 1,3 miljarder människor.⁸

Modis hypercentraliserade styre påminde om Indira Gandhis nödgärder 1975-1977, men lyckades bara plantera in viruset i de myllrande slumområdena och orsaka den kraftigaste minskningen av någon större ekonomi 2020, samtidigt som den inte lyckades kontrollera spridningen. I namn av ”investerarnas förtroende” bromsade Modi en utvidgning av Indiens sociala skyddssystem in natura – statlig utdelning av ris eller vete till omkring 800 miljoner innehavare av ransoneringskort – trots att han hade berövat Indiens enorma informella arbetsstyrka sin försörjning.⁹ Ansvar för sjukvård och social trygghet delegerades till de penningssvaga regionala staterna, varav många – Assam, Bihar, Uttar Pradesh, Maharashtra, Kerala, Karnataka – också kämpade med sommarens översvämningar. Ändå är Modis politiska ställning orubblig, tack vare Kongresspartiets sammanbrott. Det har gjort det möjligt för honom att gå på offensiven, och använda krisen som förevändning för att driva igenom en avreglering av jordbruket och andra åtgärder för en fri marknad, beledsagade av farsar av fromhet i media – knäböjande framför kamerorna i saffransindränkt låtsasödmjukhet vid helgandet av den tidigare Ayodhya-moskén. Indiens sjukvård är ökänt underfinansierad: bara 3% av BNP eller 70 dollar per capita. Sjukvårdsarbetare i frontlinjen, ofta kvinnor från lägre kaster, har nästan inte

6 De bidrag som PT:s sociala förmåner tillhandahöll var bara en faktor i Brasiliens jämförelsevis mindre dåliga resultat: Brasilien sjukvårdsutgifter är 9,5% av BNP, eller 900 dollar per capita, jämfört med 5%, eller 675 dollar per capita, i Peru. Brasilien har 50% fler sjukhussängar per capita: 2,2 sängar per tusen, jämfört med 1,6 per tusen i Peru. Data: Världsbanken.

7 Achin Vanaik, ”[India's Two Hegemonies](#)”, NLR 112, juli–augusti 2018.

8 N. R. Musahar, ”[India's Starvation Measures](#)”, NLR 122, mars–april 2020.

9 Jayati Ghosh, ”A Critique of the Indian Government's Response to the COVID-19 Pandemic”, *Journal of Industrial and Business Economics*, juli 2020.

fått någon skyddsutrustning mot viruset. Landets statistiska brister – bara en minoritet av födselar och dödsfall registreras officiellt – gör att antalet fall av Covid-19 är gissningar. Förhoppningsvis kommer rapporterna att viruset, precis som i vissa afrikanska länder, visar sig vara mindre dödligt där att besannas. Men precis som med Bolsonaro har yttersta högerns ”inkompetens” givit ökade sympatier.

4

Den katastrof som har visat sig söder om Himalaya har stått i skarp kontrast till Östasiens högteknologiska förhållningssätt. Men i Kina var också situationen minskande tillväxt, ökande skulder och arbetslöshet, allt hårdare kontroll från KKP, och i och med avskaffandet av gränserna för mandatperioder 2018, ett personligt styre. Regionala tjänstemän som hade blivit oroliga över kampanjen mot korruption konspirerade för att tysta den första informationen om viruset i Wuhan. Det kinesiska systemet gynnades av att sjukförsäkringen hade expanderats kraftigt under det senaste decenniet, och nu i princip täckte 95% av befolkningen, om än med varierande resultat. Covid-19-patienter kunde få behandling först och ordna med räkningarna senare. Sjukhusystemet hade stöd från stora privata telemedicinföretag som kontaktades av miljontals, och läkare kunde ge råd online. Men villkoren för socialt stöd var brutala. Det existerande dibao-systemet för överföring av kontanter erbjuder i medeltal 47 yuan (7 dollar) per månad och täcker knappt 5% av befolkningen. Istället säkerställde de samordnade nedstängningarna, som började i Wuhan den 23 januari, att många *hukou*-migrantarbetare från landsbygden – som hade de lågbetalda arbetena inom byggnad, tillverkning, livsmedelstjänster och detaljhandel i städerna – hade återvänt hem till nyårshelgen. När de väl befann sig i sina byar registrerades de som ”lantbrukare”, som inte behövde räknas med för att få arbetslöshetsunderstöd.¹⁰ I motsats till de högteknologiska kontrollstationerna av feber och QR-koder för mobiler i städerna, genomfördes nedstängningarna i byarna med enklare metoder, som att blockera den enda vägen. Det beräknas att mellan 30 och 50 miljoner *hukou*-migrantarbetare på landsbygden var arbetslösa i mars, och antalet minskade till kanske 20 miljoner i maj. Fångade på landsbygden klarade sig många under mars och april med hjälp av dåligt betalda diversearbeten.¹¹

Samtidigt kunde ett annat Kina kortvarigt göra sig hört under nedstängningen. Den tipsande läkaren Li Wenliangs död möttes av en aldrig tidigare skådad ström av nationell solidaritet på nätet. Mängder av unga volontärer mobiliserade för att hjälpa Wuhan, vilket Ai Xiaoming har berättat om.¹² Har något annat land givit ett litterärt svar som är jämförbart med Ais och andras dagböcker på nätet från Wuhanenklaven? Rörelsen på nätet föll snart offer för korselden av högröstade angrepp från Vita huset och liknande svar från Beijing, som i sin tur hetsade upp en armé av nationalistiska torpeder på sociala media. Men vid krisens höjdpunkt verkade de folkliga och statliga mobiliseringarna samverka. Politiken att ”centralisera resurserna för att göra stora saker” gav spektakulära bedrifter som att bygga sjukhus, mobilisera tusentals snabbt utbildade armésjukvårdare och en kraftfull propagandakampanj, stora banderoller på gatorna som stärktes av samhäl-

10 Kritiker har hävdats, att om Wuhan hade satts i karantän en vecka tidigare – den 16 januari 2020 istället för den 23 – så kunde två tredjedelar av coronavirusfallen i Kina ha förhindrats: David Cyranoski, ”What China’s coronavirus response can teach the rest of the world”, *Nature*, 17 mars 2020.

11 Lei Che, Haifeng Du och Kam Wing Chan, ”Unequal Pain: A Sketch of the Impact of the COVID-19 Pandemic on Migrants’ Employment in China”, *Eurasian Geography and Economics*, juli 2020.

12 Ai Xiaoming, ”[Wuhan Diary](#)”, NLR 122, mars-april 2020.

leliga självkontroller.¹³ Kina har fortsatt att utvidga sin modell för ekonomisk diplomati, och erbjuder billig medicinsk utrustning till övriga världen, och man kan nog påstå att de har stärkt sin ställning gentemot USA. Men slaget mot *hukou*-inkomsterna på landsbygden hotar landet med en ”svisch-formad” ekonomisk återhämtning – som sakta försvinner i en långvarig stagnation när de förmögna kör om en löneberoende massa med osäkra anställningsförhållanden. En avgjort västlig modell.

5

Tysklands framgång med att hålla tillbaka Covid-19 är – tillsammans med Japans, Sydkoreas och Taiwans framgångar – krisens bästa nyhet.¹⁴ Det ser ännu mer imponerande ut jämfört med resultatet i Storbritannien, Italien och Spanien. Men Merkel har inte själv tagit så många initiativ. Politiken och föreskrifterna har varit de mäktiga förbundsländernas ansvar, med sina valda parlament och omfattande offentliga tjänster, som förhandlar sina meningsmotsättningar i Förbundsrådet utan förbundskanslerns hjälp. Ett resultat har varit en samordnad flexibilitet i mandaten till nedstängningar – regionerna i öst, där fallen är få, är i allmänhet öppna medan hårda restriktioner har gällt i Bayern och väst. Decentraliseringen har tillåtit Tyskland att undvika de publicitetsdrivna omsvängningar som har kännetecknat Johnsons – och Macrons – hantering. De tendenser till tröghet som byggdes in i efterkrigssystemet har gjort den nyliberala marknadiseringsens obönhörliga frammarsch långsammare: en högkvalitativ ingenjörsvetenskaplig grund kunde ställas om till produktion av medicinsk utrustning och en välutbildad arbetskraft kunde hjälpa till med kontaktspårning. Framförallt har Tyskland varit den enda större ekonomi som har haft en stadig tillväxt under hela eurozonkrisen, samtidigt som förkrossande åtstramningsregimer påtvingades de skuldsatta länderna. Som Wolfgang Streeck har poängterat, utgör Tysklands sjukvårdsutgifter 11% av BNP, avsevärt mer än Italiens eller Spaniens, och Tysklands sjukvårdsbudget har vuxit med omkring 2% per år sedan finanskrisen, medan Italiens har minskat med 0,9% och Spaniens med 1,4% mellan 2009 och 2013, under åtstramningsförhållanden som Tyskland givit mandat till.¹⁵

Under nedstängningarna har Tysklands högt uppskattade skuldbromsar slitits sönder. Inför de chockerande dödstalen i Italien och Spanien har Merkel spelat en senkommen roll och lagt Berlins tyngd bakom verktyget ömsesidig skuld för eurozonens återhämtningsfond mot coronakrisen. Men som John Grahl påpekar, är fondens storlek (390 miljarder euro i villkorade anslag över tre år, plus ytterligare 360 miljarder euro i möjliga lån) pytteliten i jämförelse med de biljoner dollar som slussats till eurozonens kreditmarknader.¹⁶ Det är förståeligt att kommentatorer från anglosfären tycker att Merkel har ”haft en bra kris”. I början av året var hon en tandlös förbundskansler som inte hade lyckats utse en efterträdare, när vågorna från Wirecardskandalen slog mot hennes dörr. I skarp kontrast till raden av misslyckanden med tester och smittspårning i Storbritannien har det tyska

13 En FN-rapport om Covid-19:s skador på psykisk hälsa, beräknar att 35% av befolkningen i Kina kan lida av höga nivåer av psykologiska problem som har orsakats eller förvärrats av coronaviruset. Den anger också siffran 45% för USA och 60% för Iran.

14 Tysklands framgångsrika lokala åtgärder har en parallell i den ”mosaikmodell” med lokala nedstängningar, testning i stor skala och smittspårning som har antagits i Japan, Sydkorea och Taiwan, som samtliga hade förberetts av den förödande SARS-epidemin 2003.

15 De jämförbara siffrorna för sjukvårdsutgifter/BNP är, Spanien 8,9%, Italien 8,8%, Storbritannien 7,6%. Tyskland har mer än dubbelt så många sjukhussängar per capita (8,1 per tusen), dubbelt så många sjuksköterskor (12,9 per tusen) och många fler läkare (4,2 per tusen) än de andra länderna: Wolfgang Streeck, ”European solidarity—too little or too much?”, *El Salto*, april 2020; OECD, *Health at a Glance: Europe 2018*, Paris 2018.

16 John Grahl, ”[Dollarization of the Eurozone?](#)”, NLR 125, september-oktober 2020, 25.

systemet stått pall. Merkels parti har ökat med 8% i opinionsundersökningarna sedan mars 2020, medan de Gröna och AFD har minskat. Men ändå ber ingen henne stanna.

6

Och Trump? I USA drabbade Covid-19 ett land som gick in i sitt tjugonde år med ekonomiska problem, med återhämtningar utan jobb, svag tillväxt, avindustrialisering och omåttliga förmögenheter som befäste och radikaliserade kulturskillnaderna mellan republikaner och demokrater. Trump är förstås ett symptom på detta och inte en orsak, men han har också varit en energisk ingrediens i denna polarisering, och har uttryckligen gått ut mot ”misslyckade” Demokratiskt styrda städer och stater ”med hög brottslighet”, som han har twittrat om. Om de dödssiffror som pandemin har lett till i USA – 213.000 döda och på väg uppåt – inte är världens värsta per capita, så är de ändå avsevärt mycket högre än vad de borde vara med tanke på storleken på USA:s BNP och de nominella sjukvårdsutgifterna på astronomiska 17%. Hur mycket är Trumps aggressiva likgiltighet ansvarig för detta? De främsta anklagelserna mot honom är att han på ett lättsinnigt sätt har talat nedsättande om och politiserat användningen av munskydd, och har förvandlat ett skydd mot virus till ett vapen i kulturkrigen; att han omedvetet försenade de federala mobiliseringarna för att hantera den nationella krisen och tillät viruset att öka sitt grepp; och att han i maj pressade på för att öppna staterna i Solbältet och möjliggjorde den andra och större vågen av fall. Slutligen har Trump förvandlat själva Vita huset till en kittel för Covid-19, och ordnade en superspridarhändelse i Rosenträdgården för sin kandidat till Högsta domstolen som ledde till att presidenten, rikets första dam och halva hans kampanjstab drabbades av viruset, uppenbarligen genom att hans publicist kramade arméns höjdare.

Alla dessa påståenden är inte lika betydelsefulla. Trumps oansvariga politisering av att bära munskydd verkar inte ha avskräckt amerikaner från att använda dem. Enligt en rapport bär omkring 70% av amerikanerna munskydd, inklusive mer än 50% av republikanerna – långt högre än siffrorna på 10% i Danmark eller Sverige. I en opinionsundersökning nyligen tyckte 72% av amerikanerna – inklusive nästan hälften av republikanernas väljarkår – att Trump inte hade lyckats ta risken för att smittas av viruset på tillräckligt allvar. Sympatierna för hans hantering av pandemin har sedan i juli legat stabilt kring 35%.¹⁷ Det långsamma och inkompetenta federala svaret på pandemin har varit uppenbart, till stor del beroende på Trumps inledande försök att vifta bort riskerna. Det förvärrades av svågerpolitiken att utse sin fullständigt utbildade svärson Jared Kushner till att övervaka FEMA:s anskaffande av leverantörer, lagring och distribution av personlig skyddsutrustning och medicinsk utrustning – även om långvariga brister hos myndigheten också var en anledning till bristerna i mars och april, när delstater konkurrerade med varandra om respiratorer, N95-masker, handskar och visir.¹⁸

Det finns mindre bevis för Trumps skuld i den andra vågen som drabbade republikanska stater och Solbältet i juli och augusti, värre vad gäller antalet fall men lägre avseende dödssiffror. Den folkrikaste staten, det Demokratiskt styrda Kalifornien, bidrog med den största andelen nya fall. Som Ross Douthat har konstaterat, ligger rent allmänt det största ansvaret för USA:s nästan en kvarts miljon döda högst troligt hos sociala faktorer som föregick Trump och kommer att vara kvar efter

17 Elaine He och Lionel Laurent, ”The World Is Masking Up, Some Are Opting Out”, *Bloomberg*, 17 juli 2020; Adam Kelsey, ”Nearly 3 in 4 think Trump did not take appropriate virus precautions”, *ABC News*, 4 oktober 2020.

18 Nicholas Confessore et al., ”How Kushner’s Volunteer Force Led a Stumbling Hunt for Medical Supplies”, *New York Times*, 5 maj 2020.

honom.¹⁹ Bland dem: ett hopplöst dyrt och långt ifrån allmänt sjukvårdssystem; en dåligt betald arbetskraft med osäkra anställningsförhållanden som inte har råd att inte arbeta; otillräckliga och klass- och raspartiska sociala förmåner; dåliga underliggande hälsotillstånd, som fetmaepidemin i landet, som i sig själv är ett symptom på de många psykiska och materiella stressfaktorer som så många amerikaner lever och dör under. De länder som har hanterat pandemin bäst – Sydkorea, Taiwan, Japan, Vietnam, Tyskland – kännetecknas inte bara av de kompetenta statliga förvaltningar som Fukuyama lovprisar, utan också av jämförelsevis liten social ojämlikhet. Även under latin-amerikanska förhållanden har relativa åtgärder för att minska fattigdomen visat sig vara värdefulla.

Trumps högoddsare att få en andra mandatperiod var beroende av en blomstrande aktiemarknad, förmögenhetseffekter från skattesänkningarna och en långsam men stadig ekonomisk återhämtning som kännetecknade början av 2020. Efter den kraftigaste minskningen i historien har den amerikanska ekonomin istället bara hämtat sig till kanske 60%. I början av september var arbetslösheten 8,4%, nästan dubbelt så hög som före Covid-19, och fyllnadsstödet på 600 dollar för arbetslösa hade tagit slut. Småföretagens intäkter hade minskat med 19% och fritidssektorn med 48%. Konkurserna hade ökat med hälften sedan 2019. En fjärdedel av arbetsstyrkan jobbar fortfarande hemifrån på grund av pandemin. Nästan en tredjedel av hushållen med barn är osäkra på om de har tillräckligt med pengar för att äta.²⁰ Florida, där fritidssektorn har decimerats, har 14.000 döda, mer än 3.000 bara i Miami-Dade. Antalet fall rusar i höjden i Wisconsin, ökar på nytt i Michigan, ligger stabilt på omkring 800 per dag i Pennsylvania, där 8.000 har dött. Ohio upplever 1.000 nya fall per dag och antalet anställda är fortfarande långt under nivåerna före Covid-19. Om Trump skulle dö av viruset eller bli oförmögen av det skulle inte Pence kandidaturlåtelse påverka presidentvalskampanjen. Valet är Bidens att förspilla.

7

Skulle en seger för Biden kunna ”sticka hål på bölden” av amerikanskt missnöje? De faktorer som underblåser missnöjet har intensifierats av pandemin. Det största antalet dödsfall per capita av viruset har drabbat dåligt betalda latinos och svarta amerikaner. Nedstängning och social distansering har förintat mängder av låglönejobb inom servicesektorn – och med dem större delen av återhämtningen av sysselsättningen efter 2009. Antagandet av CARES-lagen i kongressen – biljontals dollar till räddningsaktioner för företag som ställde gåvorna till hushållen i skuggan²¹ – visade att båda partierna stöder den amerikanska penningsaristokratin, och Alexandria Ocasio-Cortez, Sanders och Warren var de enda Demokrater som reserverade sig. I ett samhället med hög stress har epidemin tagit fram både styrkor och svagheter: ömsesidiga hjälpnätverk och snabbt ökande vapenförsäljning, skamlöst polisvåld mot svarta och massiva solidaritetsdemonstrationer mot det.

Jämte Frankrike har USA blivit världsledande i social oro. I början av mars ansågs allmänt att nedstängningarna skulle sätta stopp för protesterna. Istället har oroligheterna intensifierats. Webbplatsen *Payday Report* har rapporterat om hundratals strejker under de senaste sex månaderna: köttpackare i Nebraska och Minnesota, vårdare på vårdhem i Pennsylvania och Illinois, bussförare i Virginia, byggnadsarbetare i Florida, Amazonanställda, lastbilschaufförer, snabbmatsarbetare. Den 9

19 Ross Douthat, ”How Many Lives Would a More Normal President Have Saved?”, *New York Times*, 5 september 2020.

20 Lauren Bauer, Kristen Broady, Wendy Edelberg, Jimmy O’Donnell, ”Ten Facts about COVID-19 and the US Economy”, Brookings, Washington DC, september 2020.

21 Robert Brenner, ”[Escalating Plunder](#)”, NLR 123, maj-juni 2020.

juni, då George Floyd begravdes, stängde hamnarbetare och stuveriarbetare landets hamnar i solidaritet med Black Lives Matter. Med skolstarten i höst kan studenter bli en ny frontlinje. Samtidigt har demonstranter som slagit på kastruller i Chile och Colombia burit plakat där det stått ”svält”. Det har förekommit matupplopp i Tegucigalpa, Panama, Oaxaca och Puebla, liksom i Mumbai och Surat. Ilskan i Egypten, Libanon och Irak har ökat, precis som i Belarus och Chabarovsk. Frågan för framtiden är inte så mycket om populismen ska försvinna, utan snarare vilka nya politiska former dessa ofta fragmentariska massprotester kan anta under 2020-talet.